

Seder-Day Night Fever

1. דברים טז:א

שְׁמֹר אֶת חֲדָשׁ הָאֲבִיב וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לִי אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֲדָשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָהּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:

רש"י (שם) - שמור את חדש האביב. מקודם בואו שמור, שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו, עבר את השנה: **ממצרים לילה**. והלא ביום יצאו, שנאמר (במדבר לג, ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגו', אלא לפי שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת, שנאמר (שמות יב, לא) ויקרא למשה ולאהרן לילה וגו':

2. במדבר לג:ג

וַיִּסְעוּ מֵרַעְמָסֶס בְּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לְחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן מִמִּחְרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיַד רַמְהָ לְעֵינֵי כָּל מִצְרַיִם:

3. שמות יב:לא

וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ יֵצְאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם אַתֶּם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עִבְדוּ אֶת יְיָ כְּדַבַּרְכֶּם:

4. שמות יג:ח

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:

5. דברים טז:ג

לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצּוֹת לָחֶם עֲנִי כִּי בְּחַפְזוֹן יֵצְאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יֵצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

6. משנה ברכות א:ה

מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר ר' אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנא' (דברים טז:ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך. ימי חיך - הימים, כל ימי חיך - הלילות. וחכ"א: ימי חיך - העולם הזה, כל ימי חיך - להביא לימות המשיח:

7. משנה פסחים י:ד

מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל הלילה הזה כולו צלי שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים ולפי דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה:

8. בבלי ברכות ט.

אמר רבי אבא: הכל מודים, כשנגאלו ישראל ממצרים - לא נגאלו אלא בערב, שנאמר הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה (דברים טז:א), וכשיצאו - לא יצאו אלא ביום, שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה (במדבר לג:ג). על מה נחלקו - על שעת חפזון; רבי אלעזר בן עזריה סבר: מאי חפזון - חפזון דמצרים, ורבי עקיבא סבר: מאי חפזון - חפזון דישאל. תניא נמי הכי: הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה - וכי בלילה יצאו? והלא לא יצאו אלא ביום, שנאמר: ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה! אלא: מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב.

9. רמב"ם פרק ז' מהל' חו"מ

הלכה א - מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר (שמות י"ג) זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר (שמות כ') זכור את יום השבת, ומנין שבליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח.

הלכה ג - וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים השולחן מלפניהם קודם שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו, אין לו בן אשתו שואלתו, אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה, ואפילו היו כולן חכמים, היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה. (השגת הראב"ד - חוטפין מצה. א"א פירוש אחר ממהרין לאכול כדי שלא ישנו.)

הלכה ז - לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב ב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ג ארבעה כוסות של יין, אין פוחתין מהם, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבעה כוסות, שיעור כל כוס מהן רביעית.

10. הגדה של פסח - נוסח אשכנז

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות

שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה. הלילה הזה כולו מצה.

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות. הלילה הזה מרור.

שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת. הלילה הזה שתי פעמים.

שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין. הלילה הזה כלוננו מסבין.

...מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

11. כתר שם טוב, כרך ג', עמוד ק"ג

מדוע תקנו לומר ההגדה בלילה ולא ביום

מנוסח ההגדה שאומרים מה נשתנה הלילה הזה וגו'. והמשמעה של ר"א ור"י ראב"ע וכו' שהיו מספרין ביציאת כל אותו הלילה אנו לומדין שעיקר קריאת ההגדה בלילה, ועלינו לחקור למה לא תקנו לאומרה על סמך הפסוק והגדת לבנך "ביום" שהוא (שמות יג:ה) דייקנן מיניה ביום ולא בלילה, ו"ל עפ"י מה שאמרו בברכות (דף ט.). אמר ר' אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר היציאת ה"א ממצרים לילה (דברים טז:א) וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני"י ביד רמה (במדבר לג:ג) ושם תנ"ה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב ע"כ.

ומעתה כיון שהתחלת הגאולה היתה בערב משו"ה אנו קוראין ההגדה בלילה באתחלתא דגאולתא, וטעם זה איננו שוה לי כי באמת היינו צריכים לקרות ההגדה בליל שביעי לפסח בזמן שהיתה גאולתם שלימה, כי היציאה ממצרים היתה בבריחה בפחד וברעדה מהמצריים שמא ישיגום ויעשו בהם שמות. וכן היה כמ"ש וישאו בני"י את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני"י אל ה' (שמות יד:י) אלא כשנקרע להם הים, אז עין בעין ראו את מעשי ה' כי נורא הוא אז ישיר משה ובני"י השירה הנשגבה, ואז היתה השעה המוכשרת לקריאת ההגדה. ואפ"ל כיון שבע"פ היו מקריבין הקרבן פסח בשיר והלל והודאה, ומ"ע לנו לזכור יצ"מ בכל יום ויום בק"ש שנאמר למען תזכור את יום צאתך מאמ"צ כל ימי חיך (דברים מז:ג). ובמשנה שנינו מזכירין יצ"מ בלילות (ברכות יב:) ודרש בן זומא כי ימי חיך ימי חיך הימים, כל ימי חיך הלילות שהיא פ' ציצית בק"ש (רש"י, שם) ומשום טעמים אלו יסדו לומר ההגדה בלילה.

11. בבלי ברכות יב: - יג.

משנה. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר: (דברים טז:ג) למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות; וחכמים אומרים: ימי חייך - העולם הזה, כל - להביא לימות המשיח.

גמרא. תניא, אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: (ירמיהו כג:ז) זהנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם! - אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. כיוצא בו אתה אומר: (בראשית לה:י) לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו; וכן הוא אומר: (ישעיהו מג:יח) אל תזכרו ראשנות וקדמניות אל תתבוננו, אל תזכרו ראשנות - זה שעבוד מלכיות, וקדמניות אל תתבוננו - זו יציאת מצרים, (ישעיהו מג:יט) הנני עשה חדשה עתה תצמח - תני רב יוסף: זו מלחמת גוג ומגוג. משל, למה הדבר דומה - לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה זאב; פגע בו ארי וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה ארי; פגע בו נחש וניצל ממנו, שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש; אף כך ישראל - צרות אחרונות משכחות את הראשונות.